

# Úvodní slovo ředitelky ABS

Vážení čtenáři, dostává se vám do rukou nové, již desáté číslo periodika Sborník Archivu bezpečnostních složek (dále ABS, Archiv), které si, jak věřím, našlo mezi odbornou veřejností pravidelné příznivce. Letošní svazek přináší badatelské výsledky odborné a vědecké práce pracovníků Archivu a dalších odborníků, zabývajících se problematikou blízkou naší instituci.

Před Archivem stály na začátku roku 2012 úkoly, které mu ukládá kromě zákona č. 181/2007 Sb. o Ústavu pro studium totalitních režimů a Archivu bezpečnostních složek, zákona č. 499/2004 Sb. o archivnictví a spisové službě ve znění platných předpisů, řada dalších. Především v prvním pololetí letošního roku bylo třeba dokončit vnější a vnitřní delimitace, uzavřít základní evidenci Národního archivního dědictví (NAD) do pěti let od účinnosti zákona, to je do 31. července 2012, jak Archivu ukládal § 14, odst. 3 zákona č. 181/2007 Sb., a připravit se tak na plynulý přechod na generální inventuru, prováděnou pravidelně v celém českém archivnictví kvůli aktualizaci a revizi NAD v nové verzi systému počítačové evidence archiválií (PEvA). Pokud Archiv, s ohledem na různý stupeň zpracovanosti převzatých materiálů od několika původců, dosud dostatečně neidentifikoval dokumenty a archiválie, bude se muset vyrovnat s dědictvím minulosti do uzavření generální inventury. Přestože je to v dějinách Archivu bezpečnostních složek poprvé, prověřila již předchozí základní evidenci NAD schopnosti většiny pracovníků vyrovnat se s novým, dosud neznámým úkolem. Věřím, že Archiv obstojí při jeho plnění se ctí.

Kromě spolupráce s tradičními partnery – Ústavem pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu (dále jen Ústav), Ministerstvem vnitra ČR, Úřadem pro zahraniční styky a informace a Národním bezpečnostním úřadem – a snahy o zkrácení lhůt pro odbornou a laickou veřejnost, stojí před Archivem od listopadu loňského roku nový úkol. Je jím úzká spolupráce s Ministerstvem obrany ČR při naplňování zákona č. 262/2011 Sb. o účastnících odboje a odporu proti komunismu a nezastupitelná role odborných stanovisek našeho Archivu jako dožádaného správního úřadu. Do nesnadného procesu vyřizování více než tři tisíc žádostí se zapojila většina odborných oddělení Archivu a na konci měsíce května 2012 došlo k ustavení skupiny pro naplňování zákona č. 262/2011 Sb., přímo řízené ředitelkou Archivu. Na vyřizování požadavků odboru pro válečné veterány ministerstva obrany se spolupodílí Ústav systematickou digitalizací archiválií, přikládaných k odborným stanoviskům pro další potřeby ministerstva obrany. Novým konkrétním bodem vzájemné spolupráce Archivu bezpečnostních složek a Ústavu pro studium totalitních režimů bylo uzavření dohody o spolupráci při naplňování tohoto zadání dne 13. dubna 2012, realizace dohody a opětovné prodloužení.

Je třeba zmínit pokrok při rozvoji elektronického archivu, který je společně s digitalizací archiválií cestou k jednoduššímu, rychlejšímu a komplexnějšímu přístupu k informacím a k celkovému zlepšení servisu pro badatele. Samozřejmě bude znamenat ochranu fyzického stavu archiválií, zpomalení procesu postupné degradace a společně s tím potřebné snížení nákladů na jejich restaurování. Přestože Archiv bezpečnostních složek patří k mladším archivům v České republice, našli si cestu do jeho studoven jak žadatelé, tak tradiční badatelé. Je potěšitelné, že zájem o studium spravovaných materiálů neklesá.

Archiv se od svého vzniku potýkal a dosud potýká s vážnými prostorovými problémy. Přes nová jednání s Odborem archivní správy a spisové služby ministerstva vnitra, Národním archivem a Moravským zemským archivem se stále nedaří získat účelovou archivní budovu nebo pronájem, který by zajistil odpovídající prostředí pro náročnou práci archivářů a restaurátorů a uložení archiválií se sníženými provozními výdaji. Po vyhodnocení možných variant řešení se v červnu 2012 podařilo dokončit jednání, započatá v předchozím roce, a převzít se souhlasem Vládní dislokační komise ze dne 14. června 2012 právo hospodařit nespotřebovaným majetkem ministerstva obrany. Fakticky to znamenalo získat do užívání jeho bývalou administrativní budovu v Praze 4 na Branickém náměstí, kde byl Archiv dosud v nájmu.

Toto rozhodnutí zároveň znamenalo a ještě předpokládá značnou investici do úpravy a postupné rekonstrukce budovy k zajištění lepšího pracovního prostředí, dobrého fyzického stavu archiválií a jejich bezpečného uložení. V letošním roce bylo zahájeno zateplení střechy a díky zpevnění části podlah mohlo dojít ke scelení fondů oddělení operativních svazků a vyšetřovacích spisů, které se vrátily v listopadu 2012 po roce „hostování“ v Brně-Kanicích opět do Prahy. V podzimních měsících roku 2012 došlo k menším prostorovým úpravám Archivu v Brně-Kanicích a přestěhování některých fondů a nezpracovaných přírůstků do hlavní budovy. To umožnilo vypovědět dosavadní nevýhodnou smlouvu o pronájmu objektu PROEx a ušetřit z rozpočtu na rok 2013 téměř čtyři sta tisíc korun. Od poloviny dubna se pokračovalo ve vnitřních úpravách budovy Na Struze v Praze 1, podařilo se odlehčit staticky narušený a přetížený objekt a zároveň rozšířit jeho ukládací kapacitu o 1208 bm.

Archiv věnoval pozornost prezentaci na domácí i zahraniční úrovni. V rámci českého archivnictví dále rozvíjel spolupráci především s Národním archivem a Českou archivní společností, na své půdě přivítal exkurze velvyslanců akreditovaných v České republice, senátorů, kolegů ze státních okresních archivů a vysokých škol (studentů archivnictví, historie a práv). Někteří zaměstnanci Archivu se podílejí na plnění grantu Technologické agentury ČR k propojení státní správy při vyřizování agendy státního občanství, jehož nositelem je Národní archiv a řešiteli další státní archivy. Participace přinese úsporu finančních prostředků z rozpočtu Archivu a zrychlí přístup k informacím z jeho dokumentů.

Tradičně se přípravou dokumentů a archiválií podílíme na dokumentárních pořadech České televize, případně soukromých televizních stanic. Také v letošním roce

jsme zapůjčili originály i kopie archiválií pro výstavní účely několika institucím, například Moravskému zemskému muzeu v Brně nebo Státnímu oblastnímu archivu Třeboň (pobočka České Budějovice). Za tradičně dobrého partnera při výstavách lze považovat galerii moderního umění DOX v Praze. Prakticky se dařilo naplňovat trojstrannou dohodu Archivu bezpečnostních složek a Ústavu pro studium totalitních režimů o spolupráci s Filozofickou fakultou Univerzity Karlovy z roku 2011 při realizaci projektu Československo a Latinská Amerika 1945 až 1989.

Na mezinárodním poli se podařilo zintenzivnit dosavadní spolupráci s partnerskými institucemi, jakými jsou maďarský ÁBTL, německý BSTU, polský IPN a slovenský ÚPN. Dále se prohloubila tradičně dobrá spolupráce s rakouským Ludwig Boltzman Institutem při zpracování tématu činnosti československých zpravodajských služeb v Rakousku. Pracovníci skupiny péče o fyzický stav archiválií se zúčastnili výměnné pracovní stáže v Bratislavě. Aktivní podíl na mezinárodních konferencích v Dánsku, Německu, Polsku, Rakousku, Bulharsku a Slovinsku se stal příležitostí k navázání nových potřebných kontaktů a ke zviditelnění naší práce. Archiv se podílel na zhotovení soupisu a novém uložení dokumentů zapůjčených z Radia Vaticana a poskytl kopie archiválií pro výstavu k perzekuci církve v Československu po roce 1948 na Papežské univerzitě Svatého Kříže v Římě.

Samostatnou kapitolou, která stojí za zmínku, je společná účast Ústavu a Archivu na pravidelných pololetních setkáních tzv. Networku, což je síť archivů podobně zaměřených institucí bývalého východního bloku. Letošní zasedání proběhla v Bulharsku a Bratislavě, Ústav převzal od slovenského Ústavu paměti národa předsednickou štafetu, takže se další únorové zasedání bude konat v Praze. V této souvislosti inicioval Archiv zvýšení dosavadních aktivit, stanovení jasných cílů a zavedení statutu takzvaného pozorovatele pro partnerské instituce nespravující archiválie.

V říjnu 2011 se Archiv bezpečnostních složek stal v Praze jedním ze spoluzakladatelů tzv. Platformy evropské paměti a svědomí, koordinující na evropské úrovni studium a projekty zaměřené na vyrovnávání se s totalitní minulostí. V létě jsme se zúčastnili konference v Bruselu a na podzimním berlínském zasedání byl zvolen jeden zaměstnanec Archivu do tříletné dozorčí rady a další dva se aktivně zapojili do práce odborné skupiny pro archivy, vytýčili program budoucí činnosti a spolupodíleli se na přípravě závěrečné deklarace Platformy, vyzývající mimo jiné k ochraně evropského kulturního dědictví. Ředitelka postoupila z několika desítek navržených uchazečů z celého světa o členství v pracovní komisi Mezinárodní archivní rady (ICA) do užšího závěrečného výběru mezi osm kandidátů.

Na začátku listopadu 2012, tedy osm měsíců od prvního pracovního setkání se zástupci berlínského Fraunhofer Institutu (Institut Produktionsanlagen und Konstruktionstechnik) v Archivu a Senátu ČR, došlo k předání pěti kartonů ručně zničených spisů bývalé vojenské kontrarozvědky z osmdesátých let 20. století a zahájení úvodní fáze pilotního projektu jejich virtuální rekonstrukce, umožňující identifikaci obsahu dokumentů. Věřím, že se podaří získat prostředky z fondů Evropské unie a realizovat

společný mezinárodní projekt za účasti dalších archivů partnerských mezinárodních institucí. Při těchto jednáních je náš Archiv hodnocen německou stranou jako aktivní a spolehlivý partner, s nímž se počítá i do budoucna.

Jsem si vědoma, že na několika stránkách tohoto textu nelze postihnout veškeré aktivity Archivu bezpečnostních složek v roce 2012. Dosáhli jsme řady úspěchů, setkali jsme se však i s neúspěchy, s nimiž jsme se dokázali postupně vyrovnat a snad i poučit. Věřím, že si do roku 2013 stanovíme reálné cíle, které se nám podaří společně splnit. Za dalších dvanáct měsíců budeme moci zhodnotit, co se nám podařilo a kde máme ještě rezervy.

**Zlatuše Kukánová**